

УДК 332.1:331.556(330.341)

РЕГІОНАЛЬНА АСИМЕТРІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РІЗНИХ РІВНІВ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ковалевська А.В., Радченко Н.А.

Досліджено взаємозв'язок глобалізації, економічної безпеки та непропорційності трудових ресурсів на регіональному ринку праці. Доведено, що фактор загальних інтеграційних процесів має суттєве значення і вплив на формування регіональної асиметрії трудових ресурсів і зменшення рівня економічної безпеки регіонів. Визначено необхідність включення додаткових індикаторів (показників) у систему показників оцінки рівня економічної безпеки соціально-економічної системи, що є основою прийняття обґрунтованих рішень системи раннього попередження.

Ключові слова: глобалізація, трудові ресурси, економічна безпека, міграція, індикатори стану економічної безпеки.

Сучасний світ характеризується динамічністю та змінністю безлічі процесів. Питання раціональної організації соціально-економічних систем та ефективності їхнього функціонування є дуже актуальними. Їхня значущість зростає в зв'язку із глобалізаційними процесами, що відбуваються. Глобалізація є об'єктивним явищем сьогодення. Глобалізація – це об'єктивний процес, закономірність світового розвитку, якої не можна уникнути, процес універсалізації, становлення єдиних для планети Земля структур, зв'язків і відносин у різних сферах суспільного життя. Це замкнутість глобального простору, єдність світового господарства, всезагальна екологічна взаємозалежність, глобальність комунікації. Отже, це процес планетного об'єднання всіх сфер людської діяльності, що охоплює виробництво, технологію, культуру, політичні і державні інститути [6].

Дуже важливо визначити чим є глобалізація для кожної країни і її регіонів, суб'єктів господарювання, які її соціально-економічні наслідки, які вона несе переваги і які загрози. У цілому глобалізація ініціювала зростання відкритості національних економічних систем, інтенсифікувала взаємобмін інформацією, трудовими ресурсами, капіталом, товарами та послугами, культурними і духовними цінностями. В той же час, вона є одним із самих суттєвих чинників наявних міждержавних, міжрегіональних диспропорцій; фактором який призводить до поширення загрозливих явищ на певних територіях, до зменшення рівня стабільності і стійкості певних систем, до більш жорстких умов функціонування тощо. Не позбавлений впливу глобалізації і ринок праці, як в цілому, так і окремі його складові частини. Певні ринки отримують від сучасних тенденцій розвитку позитивні і сприятливі зрушення, а інші – навпаки. Отже, можна спостерігати наявну регіональну асиметрію трудових ресурсів під впливом глобалізаційних явищ. Загальновідомо на сьогодні, що всі регіони різняться між собою за наявними ресурсами, кліматичними умовами, природним, економічним, інноваційним, виробничим та ін. потенціалом. Управління регіонами вимагає розуміння того наскільки суттєві ці розбіжності; чи не загрожують вони існуванню соціально-економічних систем; чи здатна система розвиватися тощо. Отже, кожне управлінське рішення вимагає певного обґрунтування в тому числі з позицій наявного стану і рівня економічної безпеки.

Ці проблеми вимагають вирішення, отже, потребують чіткого усвідомлення впливу глобалізаційних процесів на стан соціально-економічної системи, на тенденції її розвитку, на рівень її конкурентоспроможності, на здатність до розвитку і функціонування.

У сучасній науковій літературі все частіше зустрічається аналіз глобалізації як нового економічного явища, визначення його сутності, переваг і недоліків. У першу чергу, ці роботи порушують дослідження впливу загальних інтеграційних процесів на національну економіку. Все більше з'являється результатів наукових досліджень щодо впливу таких процесів на ринок праці. Так, серед провідних українських та закордонних фахівців слід виділити Д. Богиня, В. Будкін, М. Бутко, О. Власюк, В. Геєць, М. Долішній, І. Кравченко, Е. Лібанова, О. Малиновська, С. Пирожков, А. Поручник, А. Румянцев, Л. Семів, С. Сіденко, А. Філіпенко, С. Юрченко та ін. З іншого боку спостері-

гається поява великої кількості публікації присвячених питанням економічної безпеки: Губського Б.В., Герасимчука З.В., Вавдіюка Н.С., Пономаренко В.С., Клебанової Т.С., Чернова Н.Л. та ін. Однак, наявність великої кількості публікацій ще не є свідченням того, що вивченні всі аспекти взаємодії і взаємовпливу глобалізаційних процесів на стан соціально-економічних систем різних рівнів і на умови їхнього функціонування і розвитку.

Констатуючи, що глобалізація сприяє зростанню рівня відкритості національних економічних систем, слід визнати, що зростаюча відкритість, в тому числі, обумовлює прискорене зростання мобільності праці. Світовий економічний простір сьогодні – це простір, перш за все, масових міграцій та зростаючої концентрації праці (людського, соціального, креативного капіталу) в певному колі обмеженої кількості регіонів світу. Парадокс полягає в тому, що глобалізація, створюючи необмежені можливості для зростання творчого потенціалу та всебічного розвитку одних людей, одночасно обмежує такі можливості для іншої частини суспільства, створюючи потенційну небезпеку для соціальної стабільності [5, с.10]. В цілому можна відзначати, що сучасні інтеграційні процеси вимагають підвищення ефективності управлінських рішень у сфері використання трудових ресурсів, як країни в цілому, так і в окремих її регіонах.

Сьогодні регіони України отримали певну самостійність в питаннях управління та свого розвитку, але при цьому ще дуже велика кількість проблем залишається не вирішеною. Управління регіональним розвитком вимагає обґрунтованих рішень, які будуть засновані на узгодженні інтересів різних суб'єктів регіону, на результатах оцінки конкурентоспроможності системи, її стійкості, стабільності, на визначених резервах майбутнього розвитку, на певному рівні економічної безпеки. Виокремлення регіону і стану його економічної безпеки в цілісній структурі, чи то держави, чи то Євро регіону, чи то світу, є необхідним з метою більш раціонального та ефективного управління ним, планування та здійснення економічної і соціальної політики.

Сьогодні підприємці та органи влади різних рівнів мають вести пошук відповідей на новітні виклики і загрози, у тому числі обумовлені глобалізаційними процесами. Від раціональності та ефективності знайдених відповідей суттєво буде залежати стан регіональних ринків у цілому, вибраний напрям їхнього подальшого розвитку, можливість перебороти депресивність чи стагнаційність соціально-економічної системи, формування передумов для розвитку. Не виключенням є і регіональні ринки трудових ресурсів, кожен з яких має певну унікальність в силу значної специфіки регіону, умов його розвитку, системи пріоритетних цінностей та інтересів, комплексу загроз і можливостей, сильних і слабких сторін. Отже, маємо відзначити, що сучасні умови функціонування регіонів, у тому числі під впливом процесів глобалізації, вимагають підвищеної уваги до питань управління регіональними ринками трудових ресурсів на основі визначення рівня їхньої економічної безпеки і тенденцій, що привнесені процесами глобалізації.

Основні глобальні тенденції, що справляють вплив на трудові ресурси і обумовлюють їх структуру, спрямованість, рух та ефективність використання наступні: посилення глобальної нерівності в оплаті праці; структурні зрушення у зайнятості населення; зростання мобільності населення; дефіцит кваліфікованої робочої сили; скорочення витрат на робочу силу; зростання кількості населення і старіння трудового потенціалу; розвиток сучасної світової освіти; уніфікація, стандартизація та гомогенність соціальних процесів [6, с.3]. Безумовно, ці чинники впливають і на процеси формування загальнонаціонального українського ринку праці і на ринки праці кожного окремого регіону. Слід зауважити, що визначені тенденції несуть у собі не тільки позитивні, а й негативні зрушення, які є певними загрозами економічній безпеці визначених соціально-економічних систем.

Метою даної статті є виявлення впливу глобалізації і міграційних процесів на формування регіональних диспропорцій і стан економічної безпеки соціально-економічної регіональної системи.

Маємо визначити найбільш суттєві проблеми, які потребують свого вирішення і впливають на формування та використання трудових ресурсів, соціальну та демографічну безпеку держави і її регіонів - досягнення на законодавчому та урядовому рівнях стабілізації фінансового становища позабюджетних страхових та інших соціальних фондів; забезпечення погашення заборгованості працівникам усіх форм власності з виплати заробітної плати; розширення джерел фінансування соціальних послуг та надання їх підприємствам усіх форм власності; упровадження адресної системи

соціальної підтримки населення та досягнення визначеної Конституцією України мети - застосування в повному обсязі мінімальних соціальних стандартів; подолання бідності різних категорій населення та сприяння становленню потужного середнього класу; забезпечення доступу до освіти, медицини, культури тощо малозабезпечених верств населення.

Усі ці напрями соціально орієнтованої політики держави щодо формування трудового потенціалу вже на цій фазі посилюють соціальну домінанту національної безпеки та створюють сприятливі передумови щодо фази розподілу трудового потенціалу та його ефективного використання. При цьому одним з чинників, який суттєво впливає на стан національної (в тому числі і економічної) безпеки є глобалізація.

Серед значущих загроз, які несе в собі глобалізація і які впливають на стан та ефективність використання трудових ресурсів систем різних рівнів слід відзначити:

- збільшення нерівномірності й суперечливості у світовому розвитку (особливо, між розвиненими й слаборозвиненими країнами);
- розмивання національного суверенітету, втрата управління соціально-економічними процесами;
- нездатність забезпечити соціальну справедливість;
- масові потоки міграції з бідних країн у багаті, що загострює в них ситуацію [11, с.20].

Інтернаціоналізація ринку праці створила сприятливі можливості для «витоку мозків» з країн, що розвиваються. Відносно вільна міграція робочої сили призводить до того, що додана вартість, яка утворюється робітниками найвищої кваліфікації країн «третього світу», присвоюється суб'єктами господарювання індустріально розвинутих країн і посилює науково-технічне лідерство останніх. Сучасні ТНК організують глобальні технологічні ланцюги і забезпечують високий рівень розвитку та технологічну однорідність економічних систем розвинутих країн за рахунок того, що витісняють елементи відсталих технологій на територію країн, які розвиваються. Одним з наслідків даного явища є експорт безробіття. Застосування розвинутою країною трудозберігаючої техніки та технології під час виробництва товарів, які наповнюють внутрішній ринок країни що розвивається і витісняють з нього товари місцевого виробництва, негайно проявляють в такій країні приховане відносно перенаселення, яке проявляється у вигляді надлишкової зайнятості у відповідній галузі національної економіки. Отже, рівень реального безробіття зростає внаслідок глобалізаційних процесів і економічної активності ТНК. В той же час, глобалізація впливає не тільки на загальнодержавні процеси і несе їм певні загрози. Вона проявляється і на рівні окремих регіонів.

Слід відзначити, що сучасна наукова література вміщує в більшості випадків констатацію фактів щодо наявної диференціації регіонів України. Однак, не завжди можна знайти відповіді чому саме такий стан справ і як протистояти загрозливим, руйнуючим, дестабілізуючим тенденціям. Глобалізація, яка несе в собі нерівномірність економічного розвитку, обумовлює наявність депресивних регіонів, донорів і реципієнтів. Закон нерівномірності економічного розвитку підтримує економічне зростання більш розвинених регіонів та поглиблює технологічний і структурний консерватизм найбільш відсталих територіальних одиниць. Регіони, що опинилися в депресивному стані під впливом стихійної дії цього закону поступово «випадають» з економічного життя. Однією з рис даного явища є активна міграція населення з них, що посилює і загострює соціально-економічні проблеми. Виникнення і розвиток передкризових і кризових станів на національних ринках, що призводять до соціально-економічного погіршення в регіонах свідчать про те, що в економіці країни, регіональних господарських комплексах не утворено надійної системи діагностики, яка включала в себе аналіз ринкового середовища і ринків, визначення найвпливовіших факторів, критичних показників та тенденцій їх зміни. Саме такі недоліки можна відзначити під час дослідження ринку праці.

Особливістю функціонування ринку праці є його здатність породжувати значну кількість економічних і соціальних проблем, таких як бідність, безробіття, інфляція, соціальна напруженість в суспільстві. І хоча економічне зростання створює передумови для покращення ситуації на національному та регіональних ринках праці, деякі проблеми все ж залишаються невирішеними. Так, особливістю функціонування ринку праці в сучасній Україні є те, що, з одного боку, населення вимушене пропонувати свою працю навіть за умов наднизької заробітної плати, з іншого ж – ще й

сьогодні спостерігаються негативні тенденції скорочення попиту на робочу силу з боку підприємств через тривалу економічну кризу в недалекому минулому [7, с.120]. Все це визначає трудонадлишкову кон'юнктуру ринку праці в Україні та її регіонах.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що в сучасних умовах розвитку економіки мають місце значні зміни і в структурі зайнятості: скорочується зайнятість у галузях матеріального виробництва при збільшенні зайнятості в більшості галузей соціальної сфери; змінюється структура зайнятості і за галузями промисловості; скорочується зайнятість у машинобудуванні і легкій промисловості, що свідчить про її регресивний характер; за формами власності знижується зайнятість у державному і зростає в недержавному секторі; швидкими темпами збільшується зайнятість у неформальному секторі; дисбаланси на ринку праці відбуваються за рахунок змін у професійно-кваліфікаційній структурі зайнятості, нестача робітничих спеціальностей поєднується зі значною кількістю вільних робочих місць; регіональні особливості зайнятості пов'язані зі змінами в структурі виробництва. Динаміка міграційних зрушень за регіонами України представлена в табл.1.

Як наочно видно з наведеної таблиці, міграційні процеси на регіональних ринках трудових ресурсів суттєво відрізняються між собою, що обумовлено індивідуальністю і неповторністю кожного окремого регіону (про що сказано в численних роботах). З таблиці видно, що найбільша кількість вибулих відповідає таким областям як Харківська, Дніпропетровська – колишнім могутнім промисловим регіонам України. Найбільша кількість прибулих спостерігається до Київської області. Якщо до 2007 р. включно спостерігалася більша зовнішня міграція населення за межі України, то з 2008 р. даний показник зменшився, а перерозподіл відбувається всередині країни між регіонами. Активне населення самостійно намагається вирішити власні проблеми щодо працевлаштування і пошуку найбільш сприятливих умов праці. Внутрішньому міграційному потоку сприяють посиленні глобалізаційні тенденції. Так, входження в певний регіон ТНК призводить з одного боку до збільшення міграційного потоку в даний регіон, а з іншого – погіршення умов та оплати праці працівників даного регіону. Необхідним є і аналіз тенденцій внутрішньорегіональної міграції. Так, наприклад, зростання показника внутрішньої сільської міграції всередині регіону, свідчить про нераціональну, неефективну політику регіональних органів влади щодо регулювання системи праці. Визначені тенденції змінюють кон'юнктуру на ринку праці – співвідношення попиту і пропозиції робочої сили. В свою чергу, такі зміни справляють вплив на трудовий потенціал регіону, на здатність регіону до протидії загрозливим факторам чи, навпаки, реалізації сприятливих тенденцій. Отже, наявний механічний рух робочої сили призводить до соціального, освітнього та економічного розшарування регіонів України – до регіональних асиметрій. Вони задають умови щодо можливості забезпечення економічної незалежності певного регіону, стабільності та стійкості регіональної економіки, здатності економіки до оновлення, удосконалення і розвитку. Наголосимо, що наявна регіональна асиметрія безпосередньо справляє вплив на стан економічної безпеки регіону.

В той же час ці тенденції не знаходять свого відображення в регіональній і державній політиці управління регіонами. Не має критеріїв станів розвитку ринку трудових ресурсів, що своєчасно б виявляли і сигналізували про ознаки певних відхилень від нормального некритичного чи кризового розвитку і функціонування. Такі критерії (індикатори) мають стати сигналами попередження щодо зміни рівня економічної безпеки певного регіону чи соціально-економічного утворення. Отже, важливим є питання формування системи (індексів і індикаторів) виміру кількісної і якісної оцінки стану економічної безпеки соціально-економічних систем. Така система має бути інформативною, повною, адекватною і відображати реальні позитивні і негативні зрушення для формування попереджувальних дій.

Частіше за все за індикатор стану економічної безпеки, що характеризує ринок праці регіону, обирають рівень безробіття – показник, що відображає ступінь ефективності використання трудових ресурсів. Фахівці відзначають, що вирішення проблеми безробіття входить у сферу інтересів національної безпеки. З цим слід погодитися. Однак, лише показник безробіття не надасть комплексної характеристики стану ринку праці регіону і не визначить ступеню впливу найсуттєвіших чинників.

Таблиця 1

Абсолютні дані кількості прибулих, вибулих, міграційного приросту з внутрішньої та зовнішньої міграції за регіонами України

Абсолютні дані міграційного приросту з внутрішньої та зовнішньої міграції	2001 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція	У межах України	Зовнішня міграція
Україна	626	-33471	697	-16202		-6239	463	2836	6298	1760	3683	1665	9038	1614	8722	1436
АР Крим		-119		-68		342		2355	1287				1836			
області																
Вінницька	-169	-512	-169	-512	-71	-175	-696	127	-679	-376	353	-264	459	212	536	
Волинська	-41	-564	-41	-564	336	-362	543	-316	901	1111	-262	1229	-21	1041	14	
Дніпропетровська	855	-1903	855	-1903	733	-592	940	-122	421	-367	108	-1266	180	-1026	267	
Донецька	-844	-1688	-844	-1688	-225	-455	-156	269	99	80	461	-251	759	-449	527	
Житомирська	283	-504	283	-504	-431	-189	-709	-104	-211	328	30	145	67	539	78	
Закарпатська	-679	-648	-679	-648	-373	-747	-534	-591	-539	-302	-414	-34	-310	-110	-180	
Запорізька	298	-588	298	-588	308	-253	-151	-	-444	-339	191	-229	-229	-36	378	
Івано-Франківська	57	-273	57	-273	-324	-196	33	-141	67	387	-58	430	89	356	101	
Київська	2322	-64	2322	-64	1848	75	1808	236	1932	825	345	2017	355	2063	253	
Кіровоградська	-1593	-377	-1593	-377	-2150	-297	-2143	-87	-1772	-1452	13	-1537	42	-315	21	
Луганська	-1312	-2644	-1312	-2644	-1361	-1372	-1235	-492	-850	-839	-1336	-703	-289	-41	-326	
Львівська	-1733	-773	-1733	-773	-1803	-415	-1631	-253	-1375	-1358	-124	-1561	20	-1047	-109	
Миколаївська	401	-386	401	-386	-50	-25	624	131	471	331	164	-269	248	31	327	
Одеська	-1852	106	-1852	106	-1085	707	-533	1413	-1223	-1022	5972	183	2851	-15	1961	
Полтавська	678	-428	678	-428	574	-164	702	-84	923	106	72	888	7	1348	1	
Рівненська	-118	-924	-118	-924	-407	-479	-374	-505	-530	-471	-443	-249	-263	-234	-100	
Сумська	-872	-427	-872	-427	-921	-249	-736	-130	-578	-410	-106	109	66	-62	167	
Тернопільська	-351	-270	-351	-270	-631	-169	-496	-198	-1040	-55	-599	-127	-522	1	-143	15
Харківська	-1375	-1647	-1375	-1647	-1709	-772	-2555	376	-2679	-3677	107	-4326	403	-5052	192	
Херсонська	993	-267	993	-267	-1479	-225	-1067	-61	-1107	-9	18	-673	31	194	117	
Хмельницька	-79	-281	-79	-281	54	-146	-294	-	259	32	93	721	721	1346	193	
Черкаська	1488	-146	1488	-146	1167	5	902	97	1092	1894	148	1513	1513	1530	230	
Чернівецька	-128	-473	-128	-473	-217	-273	-242	-167	-14	-109	88	-27	-27	-141	251	
Чернігівська	243	-549	243	-549	-123	-237	-351	-110	372	822	-47	982	982	1351	228	

Дослідження різноманітних методик оцінки рівня економічної безпеки систем різних рівнів дозволяє стверджувати, що лише кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства (мікросистеми) включає в себе оцінку трудових ресурсів і трудового потенціалу, як функціональної складової економічної безпеки підприємства. Так, в загальні методики визначення рівня економічної безпеки підприємства включають визначення рівня кадрової та інтелектуальної безпеки підприємства (Ілляшенко С.Н. [1, с.16-17]; колектив авторів за ред. Гейця В.М. [2, с. 126] та ін.) . В свою чергу, визначення рівня кадрової та інтелектуальної безпеки підприємства враховує показники кількісної і якісної оцінки трудових ресурсів підприємства, в тому числі і показники руху кадрів (коефіцієнт вибуття, коефіцієнт прийому, коефіцієнт плинності кадрів).

Щодо оцінки економічної безпеки регіону чи держави (соціально-економічних систем більш високого рівня), то слід зауважити, що показники і індикатори руху трудових ресурсів в них зовсім не враховані. Так, в державній Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України [3] серед індикаторів та порогових значень індикаторів стану економічної безпеки України не має жодного, який би враховував рух трудових ресурсів, як всередині країни, так і за її межами. В методиці враховані індикатори доходів і витрат населення, рівень безробіття, обсяг видатків бюджетів, смертність та народжуваність. Однак, міграційні процеси економічно активного населення України та чинники, що їх зумовлюють не знайшли відображення під час оцінки рівня економічної безпеки України.

В той же час, некерований відтік за кордон інтелектуальних і трудових ресурсів признається як суттєва і безпосередня загроза економічній безпеці [2, с. 30]. Губський Б.В. відзначає, що значне посилення міжнародної конкуренції на основних світових ринках, зумовлене загальною лібералізацією міжнародної торгівлі в умовах зростаючої глобалізації є реальною зовнішньою загрозою економічній безпеці України. В умовах тривалої внутрішньої економічної кризи це призводить до втрати інтелектуальної власності України, масового відтоку за кордон інтелектуальних і трудових ресурсів тощо [11, с.26-27].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» відзначено, що нелегальна міграція є загрозою національним інтересам і національній безпеці у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України; недостатність темпів відтворювальних процесів та наявність структурної деформації в економіці є загрозою в економічній сфері [4]. Отже, відсутність серед основних загроз загрози прискореної мобільності праці, що викликана глобалізацією, і обумовлює відсутність заходів щодо її подолання.

Сьогодні відбувається процес масових міграцій і посилення концентрації праці в певному колі обмеженої кількості регіонів світу і регіонів певної країни. Міграція, в тому числі міжнародна, обумовлена існуючою диференціацією темпів розвитку економічного розвитку, якості життя, рівнів добробуту. Це обумовлено привабливістю цих регіонів з позицій рівня та якості життя – більш висока оплата праці, наявні соціальні привілеї, комфортні умови праці тощо. В роботі Н.В. Руденко відзначено, що існує дві групи чинників – ендогенні і екзогенні – обумовлюючі зростаючу диференціацію і асиметрію регіонів [6]. До екзогенних чинників віднесено демографічний приріст, динаміку етнічних, статевих, вікових показників, кількість браків і розлучень, складом сімей та ін. Аналізуючи ці чинники можна зауважити, що деякі з факторів не можуть бути виражені в кількісному вимірі, хоча вони відображують в цілому міграційний процес. Отже, на нашу думку, індикатор міграції за регіонами має бути включений до загальної системи показників, які характеризують стан економічної безпеки регіону і можливість такої системи протистояти певним викликам і загрозам та забезпечувати її поступовий розвиток (або, хоча б, визначати напрями виходу з депресивного стану і зменшення рівня асиметрії).

В той же час, коли в окремих регіонах створюються необмежені можливості для зростання творчого потенціалу, то в інших, навпаки, такі можливості обмежуються, що створює потенційну небезпеку для соціальної стабільності і, в цілому, для рівня національної безпеки певної країни. Отже, можна стверджувати, що глобалізація сприяє зростанню рівня відкритості національних економічних систем, що, в свою чергу, призводить до прискореного зростання мобільності праці [8, с. 58].

Багато європейських компаній переміщують свій бізнес у країни з недорогою робочою силою,

а багато урядів країн Західної Європи активно прагнуть їм у цьому перешкодити. Причини, що спонукають компанії переміщувати своє виробництво у країни з недорогою робочою силою – прагнення мінімізувати витрати і збільшити прибуток; таким чином компанії отримують підвищення конкурентоздатності, зростання доходів, вивільнення коштів, які можна витратити на розвиток і соціальні проекти [11, с.118].

Регіон-реципієнт в свою чергу отримує підвищення зайнятості, зростання доходів, доступ до нових знань і технологій, великі надходження до бюджету, розвиток інфраструктури та розв'язання соціальних проблем. Окрім того, подальша міграція робітників з іноземних філій у місцеві компанії сприяє поширенню не лише технологій, а й навички сучасного менеджменту та бізнес-культури. Зате для місцевості, звідки переміщається якесь виробництво, найочевиднішим наслідком є звільнення працівників і зростання безробіття, що спричиняє зниження рівня життя.

Розуміння сутності цих процесів має знайти своє відображення в певних показниках (індикаторах) і їх рівнях (критичних значень, порогових значень) при визначенні рівня економічної безпеки регіональної системи. Такі значення мають стати основою політики попередження управління і регулювання регіональними соціально-економічними системами. Разом із обраним напрямком (стимулювання імміграції чи, навпаки, її попередження) і чітко означеними інструментами слід намагатися досягти такого стану соціально-економічної системи, за якого вона може протистояти різноманітним загрозам (в тому числі і мінімізувати наслідки загрози глобалізації), забезпечити свою стабільність поточного стану економіки, стійкість та поступальність її майбутнього розвитку.

Ми цілком згодні з авторами монографії [2, с. 64], які враховують коефіцієнт міграції під час проведення оцінки рівня демографічної безпеки як складової економічної безпеки держави. В свою чергу, хочемо зауважити, що показники мобільності праці також відображають рівень соціальної безпеки і привабливості соціально-економічної системи. Такі показники мають бути включені до системи індикаторів економічної безпеки соціально-економічної системи, що дасть змогу адекватно сприймати ситуацію, характер економічних процесів на певному рівні у відповідності до поставлених цілей і інтересів.

ВИСНОВКИ

Сучасні загальносвітові тенденції, до яких об'єктивно включена українська економіка, підвищують актуальність та значущість системних досліджень, що включають в себе аналіз взаємозв'язку різних напрямів науково-практичної діяльності. Поєднання питань глобалізації, економічної безпеки та ринку трудових ресурсів і є саме таким комплексним аналізом. В роботі показано вплив глобалізації лише на формування і існування ринку трудових ресурсів. Визначено переваги і недоліки такого впливу. Показано, що до основних недоліків, які не враховані ні в теорії, ні в практичній діяльності, є порушення регіональної асиметрії трудових ресурсів. Вирішення цього питання потребує удосконалення системи індикаторів оцінки рівня економічної безпеки соціально-економічної системи.

Система індикаторів на різних рівнях має включити в себе індикатори мобільності трудових ресурсів. Індикатори міграційних процесів і руху трудових ресурсів мають своєчасно відображати становище в соціальній, виробничій, демографічній сфері системи і сигналізувати про ситуації, коли фактичні і прогнозовані параметри відхиляються від порогових значень і потребують спеціальних управлінських заходів.

Удосконалення системи індикаторів стану економічної безпеки регіональної системи за рахунок включення індикаторів міграційних процесів має призвести до підвищення ефективності управлінських рішень органів регіональної влади щодо раціональності рішень в сфері регулювання ринків праці. Саме трудові ресурси є основним джерелом майбутнього розвитку, переборення кризових тенденцій, виходу зі стагнаційного стану тощо.

Таким чином, нами наголошено, що сучасні регіональні ринки трудових ресурсів знаходяться під впливом, в тому числі, глобалізаційних процесів, потребують підвищеної уваги до них. Ефективне управління регіональними системами вимагає зменшення наявного рівня регіональної асиметрії трудових ресурсів за рахунок підвищення уваги до зміни кон'юнктури ринку праці і визначення рівня економічної безпеки регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільяшенко С.Н.. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке [Текст] / С.Н. Ільяшенко // Актуальні проблеми економіки: зб. наук. праць. - 2003- № 3 (21). – С. 12-19.
2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство [Текст] / В.М. Гесць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та ін.; за ред. Гейця В.М.: Моногр. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [електронний ресурс] // Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 39, ст.351) [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin>
5. Логвиненко О.О. Відкритість економічної системи транзитивного типу як чинник її просторової динаміки в умовах глобалізації / автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. – ХНУ ім. В.Н. Каразіна – Харків, 2008. 21с.
6. Руденко Н.В. Вплив міжнародних тенденцій зайнятості на регулювання ринків праці у відкритій економіці / автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. – НАН України Інститут світової економіки і міжнародних відносин. – К. – 2008 – 20с.
7. Данилишин Б.М. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень: моногр. / Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевський – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 572 с.
8. Ільїч Л.М. Ефективність відтворення трудового потенціалу України: моногр. / Л.М. Ільїч – К.: Енергія плюс, 2007. – 212 с.
9. Регіональні проблеми формування трудового потенціалу і шляхи їх вирішення: моногр. / Н.Д. Лук'янченко, В.П. Антонюк, Л.В. Шаульська, Л.Л. Шамільова та ін. / МОН України. Донецький національний ун-т; НАН України. Ін-т економіки пром-ті. – Донецьк, 2004. – 340 с.
10. Стадницький Ю.І.. Розміщення продуктивних сил (теоретичні основи): навч. посіб. [Текст] / Ю.І. Стадницький, А.Г. Загородний – К.: Знання, 2008. – 351 с.
11. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: монографія [Текст] / Б.В. Губський. – К., 2001. – 122 с.